

УДК 373.5.016:811]:37.091.33-027.22:001

**УПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ CLIL В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО
ПІДХОДУ ЯК ІНСТРУМЕНТА У ФОРМУВАННІ КЛЮЧОВОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ «ЗДАТНІСТЬ СПІЛКУВАТИСЯ ІНОЗЕМНИМИ
МОВАМИ» ТА ГОТОВНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО НАУКОВО-
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Олеся Миколаївна Вовченко,

учитель німецької мови вищої категорії, учитель-методист Наукового
ліцею № 3 Полтавської міської ради, автор програми дослідно-
експериментальної діяльності регіонального рівня «Упровадження
методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) в освітній
процес закладу загальної середньої освіти»

Галина Степанівна Гончарова,

учитель математики вищої категорії, учитель-методист, заступник
директора з навчально-виховної роботи Наукового ліцею № 3
Полтавської міської ради, автор програми дослідно-експериментальної
діяльності регіонального рівня «Упровадження методики предметно-
мовного інтегрованого навчання (CLIL) в освітній процес закладу
загальної середньої освіти»

*У статті розкрито специфіку впровадження методики CLIL у Науковому ліцеї
№ 3 м. Полтави на основі формування тандемів учителів-предметників разом з
учителями іноземної мови. Наголошено на високій ефективності такої методики
щодо рівня навчальних досягнень учнів, а також позитивного впливу загалом щодо
навчальних досягнень з інших курсів.*

Ключові слова: іноземна мова, навчання, метод, методика CLIL.

Відповідно до наказу Департаменту освіти і науки
облдержадміністрації №381 «Про проведення дослідно-
експериментальної діяльності регіонального рівня «Упровадження
методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) в освітній
процес закладу загальної середньої освіти» від 01.11.2019 року

- ✓ затвердили програму дослідно-експериментальної діяльності
«Упровадження методики предметно-мовного інтегрованого
навчання (CLIL) в освітній процес закладу загальної середньої
освіти» (науковий керівник – Канівець З. М., к. пед. н., доцент
кафедри методики змісту освіти Полтавського обласного
інституту післядипломної педагогічної освіти ім.
М. В. Остроградського; науковий консультант – Буйдіна О. О.,
к. пед. н., завідувач кафедри методики змісту освіти Полтавського
обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім.
М. В. Остроградського);
- ✓ Науковому ліцею № 3 Полтавської міської ради надали статус
експериментального закладу освіти регіонального рівня.

Авторами програми дослідно-експериментальної діяльності «Упровадження методики предметно-мовного інтегрованого (CLIL) в освітній процес закладу загальної середньої освіти» є

- ✓ Вовченко Олеся Миколаївна, заступник директора з навчально-виховної роботи Наукового ліцею № 3 Полтавської міської ради, (учитель німецької мови);
- ✓ Гончарова Галина Степанівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Наукового ліцею № 3 Полтавської міської ради (учитель математики).

CLIL є аббревіатурою терміну Content and Language Integrated Learning, запропонованого дослідником Девідом Маршем. Існує кілька дефініцій методики CLIL, уточнених і доповнених її автором та іншими науковцями. Колектив Наукового ліцею № 3 послуговується визначенням саме Девіда Марша.

Мета ДЕД – експериментально перевірити вплив методики предметно-мовного інтегрованого навчання на формування ключової компетентності «здатність спілкуватися іноземними мовами» та готовності учнівської молоді до науково-дослідницької діяльності під час вивчення предметів циклу MINT (математика, інформатика, природознавчі науки, технології).

У січні 2020 року в Науковому ліцеї № 3 розпочали формувальний етап експериментальної діяльності (січень 2020 р. – травень 2024 р.), завдання якого вбачають у

- ✓ створенні програми впровадження методики CLIL в освітній процес у 5–9 класах;
- ✓ розробці й апробації навчально-методичного забезпечення для впровадження методики CLIL під час вивчення предметів циклу MINT у 5–9 класах;
- ✓ забезпеченні наставницької підтримки вчителів-учасників регіонального експерименту;
- ✓ здійсненні експериментального навчання;
- ✓ коригуванні програми й навчально-методичного забезпечення впровадження методики CLIL в освітній процес у 5-9 класах;
- ✓ моніторингу впливу методики на рівень навчальних досягнень учнів 5–9 класів з іноземних мов і предметів циклу MINT, а також на результативність їхньої участі в предметних олімпіадах, науково-дослідницьких конкурсах та проєктах;
- ✓ відстеженні етапів експерименту та його проміжного коригування.

Організація освітнього процесу з іноземних мов та предметів циклу MINT відповідно до особливостей методики CLIL у Науковому ліцеї № 3 Полтавської міської ради

Із метою організації освітнього процесу з іноземних мов та предметів циклу MINT згідно з особливостями впровадження методики

CLIL щосеместру створюють тандеми вчителів (учитель іноземної мови та учитель предмета циклу MINT) для проведення дослідно-експериментальної діяльності. Зразками таких тандемів учителів для проведення експерименту з упровадження методики CLIL у 8-9 класах у I семестрі 2023–2024 н. р. є такі:

Клас	Предмети	Тандем учителів
8-А	Англійська мова, Математика	Кордюк Л. А., Бариш О. О.
8-Л	Англійська мова, Біологія	Гринь С. С., Ребрик Т. О.
8-М	Німецька мова, Інформатика	Чернорук А. О., Іванова В. В.
9-А	Англійська мова, Фізика	Любченко Т. С., Зуй В. І.
9-В	Німецька мова, Математика	Димарь Н. С., Голуб А. М.
9-С	Англійська мова, Географія	Царук О. Я., Лічова Л. М.

За освітньою програмою Наукового ліцею № 3 (базова школа) виокремлюють 1 годину із загальної кількості годин тижневого навантаження вчителів іноземних мов, які не беруть участі в дослідно-експериментальній діяльності у відповідних класах, для вчителів фахових курсів – учасників експерименту. Здійснюють відповідну тарифікацію годин, наприклад:

Перерозподіл годин тижневого навантаження між учителями іноземних мов, які не беруть участі в дослідно-експериментальній діяльності у відповідних класах, та вчителями фахових курсів – учасників експерименту в I семестрі 2023–2024 н. р.

Клас	Учитель іноземної мови, який не є учасником експерименту в цьому класі цього семестру	Учитель фахового курсу, який є учасником експерименту в цьому класі цього семестру
8-Л	Кордюк Л. А. (-1 година)	Ребрик Т. О., учитель біології (+1 година)
8-М	Кирильчук О. Б. (-1 година)	Іванова В. В., учитель інформатики (+1 година)
9-А	Шпак Я. С. (-1 година)	Зуй В. І., учитель фізики (+1 година)
9-В	Чернорук А. О. (-1 година)	Голуб А. М., учитель математики (+1 година)
9-С	Мошенець О. Г. (-1 година)	Лічова Л. М., учитель географії (+1 година)

Під час складання розкладу уроків ураховують проведення спарених уроків за методикою CLIL раз на два тижні тандемом учителів іноземної мови та фахового предмета. На I тижні в 8 класі, скажімо, проводять 5 традиційних уроків з англійської мови, а на II тижні – 3 традиційних і 2 – за методикою CLIL. Ці уроки є спареними, їх проводять створені тандеми вчителів. У вчителя іноземної мови як учасника експерименту навантаження впродовж двох тижнів складає 10 годин (5 годин на тиждень), а у вчителя іноземної мови, який не є учасником експерименту в цьому класі – 8 годин на два тижні (4 години на тиждень, отже, на 1 годину менше). Цю годину додають до навантаження вчителя предмета циклу MINT. У розкладі уроків це представлено так:

Фрагмент розкладу уроків на I семестр 2023-2024 н. р.

	8-А в.211	8-Т в.120	8-М в.116	9-А в.212	9-В в.110	9-С в.206
ПОНЕДІЛОК	1 Колоквіум	1 Колоквіум	1 Колоквіум	1 Колоквіум	1 Колоквіум	1 Колоквіум
	2 фізика	2 англ. мова 120/121	2 трив. навч. 116/109	2 осн. зн.	2 англ. мова 110/116	2 укр. мова 206/109а
	3 фізика	3 англ. мова 120/121	3 геометрія	3 нім. мова 212/107	3 англ. мова 103/А3	3 укр. мова 206/109а
	4 географія	4 інформатика 109а/102	4 фізика	4 алгебра	4 біологія	4 фіз.культ.
	5 геометрія	5 геометрія	5 фізика	5 біологія	5 зар. літ.	5 алгебра
	6 англ. мова 211/121	6 географія	6 інформатика 119/104	6 укр. мова 212/201	6 трив. навч. 110/109	6 англ. мова 206/116
	7 англ. мова 211/121	7 фізика	7 інформатика 119/104	7 укр. мова 212/210	7 алгебра	7 англ. мова 206/116
	8 укр. літ.	8 фізика	8 хімія	8 географія	8 укр. літ.	8 осн. зн.
	9	9	9	9	9	9
ВІВТОРОК	1 історія	1 нім. мова 120/107	1 фіз. культ.	1 інформатика 119/104	1 нім. СЛП 110/212	1 фізика
	2 історія	2 нім. мова 120/107	2 географія	2 інформатика 119/104	2 нім. СЛП 110/212	2 фізика
	3 укр. мова 211/212	3 фіз. культ.	3 історія	3 фіз. культ.	3 інформатика 119/104	3 нім. мова 206/107
	4 укр. мова 211/216	4 географія	4 історія	4 укр. літ.	4 інформатика 119/104	4 нім. мова 206/107
	5 інформатика 119/104	5 алгебра	5 англ. мова 116/210	5 англ. СЛП 212/211	5 укр. мова 110/103	5 геометрія
	6 інформатика 119/104	6 хореографія	6 англ. мова 116/210	6 англ. СЛП 212/211	6 укр. мова 103/118	6 хімія
	7 Колоквіум	7 Колоквіум	7 Колоквіум	7 Колоквіум	7 Колоквіум	7 Колоквіум
	8 англ. мова 211/121	8 зар. літ.	8 укр. літ.	8 хімія	8 географія	8 історія
	9 географія	9 трив. навч. 108/109	9	9	9	9
СЕРЕДА	1 трив. навч. 108/109	1 осн. зн.	1 нім. СЛП 116/107	1 історія	1 англ. мова 110/111	1 хореографія
	2 фіз. культ.	2 англ. СЛП 120/121	2 нім. СЛП 116/107	2 правознавство	2 англ. мова 110/111	2 зар. літ.
	3 алгебра	3 англ. СЛП 120/121	3 алгебра	3 зар. літ.	3 геометрія	3 англ. мова 206/117
	4 алгебра	4 історія	4 алгебра	4 геометрія	4 укр. літ.	4 англ. мова 206/213
	5 нім. фр. м. 107/211	5 історія	5 укр. літ.	5 нім. мова 212/119	5 правознавство	5 алгебра
	6 нім. фр. м. 107/211	6 геометрія	6 біологія	6 нім. мова 212/115	6 хореографія	6 історія
	7 хореографія	7 укр. літ.	7 біологія	7 укр. літ.	7 історія	7 правознавство
	8 Урок-дискусія	8 Урок-дискусія	8 Урок-дискусія	8 Урок-дискусія	8 Урок-дискусія	8 Урок-дискусія
	9	9	9	9	9	9
ЧЕТВЕР	1 Колоквіум	1 Колоквіум	1 Колоквіум	1 Колоквіум	1 Колоквіум	1 Колоквіум
	2 хімія	2 біологія	2 укр. мова 116/115	2 англ. мова 212/101	2 інформатика 119/104	2 географія
	3 англ. СЛП 211/121	3 біологія	3 укр. мова 116/110	3 геометрія	3 інформатика 119/104	3 географія
	4 англ. СЛП 211/121	4 укр. мова 120/109а	4 географія	4 інформатика 119/104	4 англ. мова 110/111	4 нім. мова 206/107
	5 біологія	5 укр. мова 120/109а	5 геометрія	5 інформатика 119/104	5 геометрія	5 нім. мова 206/107
	6 біологія	6 інформатика 109а/119	6 англ. мова 116/120	6 фізика	6 осн. зн.	6 геометрія
	7 зар. літ.	7 історія	7 англ. мова 116/204	7 фізика	7 хімія	7 біологія
	8 фіз. культ.	8 фіз. культ.	8 зар. літ.	8 хореографія	8 історія	8 біологія
	9	9	9	9	9	9
П'ЯТНИЦЯ	1 інформатика 119/104	1 алгебра	1 нім. мова 116/107	1 фіз. культ.	1 алгебра	1 англ. СЛП 206/212
	2 інформатика 119/104	2 нім. мова 120/107	2 алгебра	2 трив. навч. 108/109	2 алгебра	2 англ. СЛП 206/212
	3 нім. фр. м. 107/211	3 укр. літ.	3 хореографія	3 історія	3 нім. мова 110/204	3 трив. навч. 206/109
	4 алгебра	4 хімія	4 англ. мова 116/103	4 алгебра	4 фіз. культ.	4 фіз. культ.
	5 геометрія	5 хімія	5 історія	5 алгебра	5 фізика (120)	5 інформатика 119/102
	6 укр. літ.	6 англ. мова 120/121	6 інформатика 119/104	6 англ. мова 212/116	6 фізика	6 укр. літ.
	7 історія	7 англ. мова 120/121	7 інформатика 119/104	7 англ. мова 212/116	7 мистецтво	7 укр. літ.
	8 Колоквіум	8 Колоквіум	8 Колоквіум	8 Колоквіум	8 Колоквіум	8 Колоквіум

Експериментальне навчання, розробка й апробація навчально-методичного забезпечення для впровадження методики CLIL під час вивчення предметів циклу MINT

Методику CLIL цілком виважено вважають однією з найуспішніших сучасних методик навчання, оскільки вона дозволяє поєднати вивчення одразу двох предметів, одним із яких є іноземна мова.

Першим кроком до здійснення ДЕД учителів-учасників є розробка календарних планів для проведення уроків за методикою CLIL у тандемах з урахуванням специфіки викладання ІМ та предметів циклу MINT на поточний семестр. Роботу над КТП продовжують упродовж усього курсу, оскільки вчителі після кожного проведеного уроку вносять корективи відповідно до розробленого й апробованого навчально-методичного забезпечення.

У 2023-2024 н.р. ДЕД охоплено 313 учнів і 22 педагога, які за укладеним КТП випрацьовують та апробують на уроках навчально-методичне забезпечення для методики CLIL під час вивчення предметів циклу MINT та проводять спарені уроки за методикою CLIL раз на два тижні відповідно до розкладу уроків. Облік проведених уроків здійснюють на окремих сторінках журналу. Оцінки, отримані учнями на уроках за методикою CLIL, ураховують під час виставлення відповідних тематичних оцінок з іноземних мов та фахових предметів. Окремого тематичного й семестрового оцінювання учнів не здійснюють. Підготовлене й апробоване на уроках навчально-методичне

забезпечення систематизують та оформлюють відповідним чином до кінця наступного тижня після проведених уроків за методикою CLIL.

У підготовці до уроку за методикою CLIL учитель має враховувати такі чинники, як вік учнів, їхнє соціально-мовне оточення, ступінь знайомства з вивченням предметів і розділів іноземною мовою.

Особливі вимоги висувають і щодо добору навчального матеріалу та розробки завдань до нього. Отже, перед учителями виникають такі завдання: 1) матеріал із курсу слід добирати трохи легшим за актуальний рівень знань учнів із цього предмета рідною мовою; 2) тексти потребують пильної уваги, їх слід забезпечувати достатньою кількістю завдань для покращення розуміння й засвоєння матеріалу; 3) завдання з обробки тексту мають бути вибудовані з акцентом на зміст, слід залучати учнів до процесу розуміння, перевірки й обговорення основної думки тексту; 4) завдання мають віддзеркалювати особливості граматичних форм, сприяти формуванню вміння їхнього створення, використання. Потрібно застосовувати різні види перевірки й оцінки (зокрема, взаємоконтроль); 5) комунікативні завдання для усного й письмового спілкування іноземною мовою мають стимулювати самостійну, зокрема творчу, діяльність учнів.

На уроках із застосуванням предметно-мовного інтегрованого навчання формують усі комунікативні види мовленнєвої діяльності: сприймання на слух, зорове сприймання, письмова й усна (онлайн) взаємодія, письмове й усне продукування на матеріалі предметів циклу MINT. Отже, тематика ІМ й предмета тісно переплітається, а для досягнення мети уроку вчителі, що працюють у тандемі, мають функціювати як єдине ціле. Лише в практичному органічному поєднанні можливе виконання завдань, які прагнуть виконати під час ДЕД.

На таких уроках учні отримують і засвоюють нову лексику, пов'язану з курсом, для презентування якої вчителі намагаються не використовувати переклад слів, активно застосовують демонстраційний та ілюстративний матеріал. Зазвичай учні прослуховують або читають текст за певною темою, виконують до нього завдання творчого, дослідницького чи пошукового характеру (заповнюють таблиці, створюють діаграми, постери тощо). Увагу фокусують не на відпрацюванні граматичного матеріалу, а саме на засвоєнні лексики й розвитку комунікативних навичок із теми, яку вивчають. Мову засвоюють природнім шляхом, так, як її опановують діти-носії мови.

Зауважимо, що урок з елементами CLIL ґрунтується на матеріалі, який належить за змістом до іншого шкільного предмета (математики, хімії, інформатики, біології тощо), тому на уроках учителі разом з учнями шукають відповіді на цікаві запитання з цих курсів на зразок *Чому літаки літають? Чому корабель пливе? Чому молоко закипає швидше за воду? Як виникає блискавка? Чому листя дерев зелене? Чому небо блакитного кольору?* Усі ці феномени повсякденного життя можна

зазвичай пояснити за допомогою математики, біології, хімії та фізики, але чому б це не зробити іноземною мовою?!

Для ефективнішої підготовки вчителів до уроків за методикою CLIL розроблено орієнтовну схему їхнього проведення. Вона ґрунтується на системі АУР, має рекомендації щодо проведення й виглядає так:

Іноземна мова _____

Фаховий предмет _____

Учитель іноземної мови _____

Учитель із фаху _____

Тема уроку _____

Клас (вік учнів) _____

Рівень знань з ІМ _____

Мета уроку (з іноземної мови як намір учителя) _____

Мета уроку (із фаху як намір учителя) _____

Очікувані результати (як досягнення учнів) _____

Chunks (мовні кліше) _____

Лексичний інвентар (мовний) _____

Лексичний інвентар (предметний) _____

Обладнання _____

Підручники та інші навчальні матеріали _____

Зміст уроку та його структура

Організація класу (повідомлення теми, мети; мотивація навчальної діяльності, прогнозування результатів) _____

Актуалізація опорних знань _____

Усвідомлення навчального матеріалу _____

Слід водночас ураховувати такі рекомендації до проведення:

- ✓ Учитель іноземної мови та вчитель-предметник на уроці мають взаємодоповнювати один одного.
- ✓ Урок має бути предметно зорієнтованим, інтерактивним, вибудованим на дослідженні чи експерименті.
- ✓ Фаховий компонент має носити прикладний характер, фокусувати на конкретній життєвій ситуації.
- ✓ Матеріал із фаху за рівнем складності має дещо поступатися рівню знань учнів з цього предмета з рідної мови.
- ✓ Завдання з ІМ мають віддзеркалювати особливості іноземної мови, що вивчають, відпрацьовувати навички застосування тих чи тих лінгвістичних форм.
- ✓ Тексти, відео, аудіо слід ретельно добирати відповідно до теми й фактичного рівня знань з іноземної мови.
- ✓ Завдання мають відповідати тематиці й містити достатню для розуміння й засвоєння кількість інформації.
- ✓ Обов'язковим складником уроку є експеримент, результати якого мають бути внесені до протоколу експерименту:

Назва дослідження / експерименту	
Імена дослідників	
Початок дослідження / експерименту	
Кінець дослідження / експерименту	
Досліджуване питання / Об'єкт експерименту	

Матеріал дослідження / експерименту	
Інструменти дослідження / експерименту	
Хід дослідження / експерименту	
Спостереження	
Результати та висновки дослідження / експерименту	

Узагальнення і систематизація знань _____
 Рефлексія наприкінці уроку (заповнення мовно-предметного портфоліо, протоколу експерименту тощо) _____
 Підсумок _____
 Домашнє завдання _____

Загалом використання методики CLIL на уроках у ліцеї дозволило виділити переваги її впровадження в навчальний процес, серед яких такі:

- Учні засвоюють значний обсяг мовного матеріалу, що являє собою повноцінне занурення в природне мовне середовище.
- Робота над різними темами дозволяє вивчити специфічні терміни, визначені мовні конструкції, що сприяє поповненню словникового запасу учня предметною термінологією і готує його до подальшого вивчення й застосування отриманих знань і вмінь.
- Радість пізнання, задоволення від процесу навчання є постійним мотиваційним чинником.
- Завдяки майстерності учителя засобами індивідуалізації й диференціації забезпечують постійне зростання рівня знань учнів.
- Різноманіття форм та прийомів роботи на уроці, застосування елементів методики CLIL, ресурсів Internet, методу проєктів, Web-Quests стимулює та мотивує учнів вивчати іноземну мову й приносить задоволення від роботи і вчителям, і їхнім вихованцям.

Моніторинг експерименту та його проміжне коригування

Керівники проєкту постійно здійснюють поточний моніторинг упровадження методики CLIL та її впливу на рівень навчальних досягнень учнів на початку та наприкінці кожного семестру, проміжне коригування експерименту та систематичний контроль за організацією освітнього процесу з іноземних мов та предметів циклу MINT відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Полтавської ОДА від 01.11.2019 року, №381, а також наказів ліцею.

Одним із завдань, спрямованих на досягнення мети дослідження, є здійснення проміжних моніторингів впливу методики CLIL на формування основної компетентності «здатність спілкуватися іноземними мовами» та готовність учнівської молоді до науково-дослідницької діяльності, яка формується із розвитком базових компетентностей під час предметно-мовного інтегрованого навчання.

Для реалізації такого завдання щосеместру проводять вхідний та вихідний моніторинги знань учнів із метою дослідження динаміки процесу формування компетентностей учнів. У I семестрі 2021–

2022 н. р., наприклад, під час моніторингу досліджували рівень сформованості провідних компетентностей так:

Клас	Предмети	Основні компетентності		
		На уроках CLIL (+експериментальні)		Контрольні
6А, 6-М	Англійська мова, біологія	спілкування іноземною (англійською) мовою	компетентності у природничих науках* ¹	математична компетентність
6-Л	Англійська мова, математика	спілкування іноземною (англійською) мовою	математична компетентність	компетентності у природничих науках
7А	Англійська мова, фізика	спілкування іноземною (англійською) мовою	компетентності у природничих науках	спілкування іноземною (німецькою) мовою; інформаційно-цифрова компетентність
7В	Англійська мова, інформатика	спілкування іноземною (англійською) мовою	інформаційно-цифрова компетентність	спілкування іноземною (німецькою) мовою, компетентності у природничих науках
7С	Німецька мова, інформатика	спілкування іноземною (німецькою) мовою	інформаційно-цифрова компетентність	спілкування іноземною (англійською) мовою, компетентності у природничих науках
8А	Англійська мова, географія	спілкування іноземною (англійською) мовою	компетентності у природничих науках	математична компетентність
8К	Англійська мова, математика	спілкування іноземною (англійською) мовою	математична компетентність	компетентності у природничих науках
9А	Англійська мова, хімія	спілкування іноземною (англійською) мовою	компетентності у природничих науках	соціальна та громадянська компетентності
9Н	Англійська мова, екологічне право	спілкування іноземною (англійською) мовою	соціальна та громадянська компетентності	компетентності у природничих науках

¹ *у Статті 12 Закону України «Про освіту» зазначено назву однієї з основних компетентностей як «компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій». Оскільки на уроках за методикою CLIL здійснювали інтегрування іноземної мови та предметів природничого циклу (біології, фізики, хімії, географії), то формування такої компетентності відбувалося лише на зрізі складника природничих наук. Саме тому під час моніторингу досліджували лише цей складник, що в запропонованій праці має назву «компетентності у природничих науках»

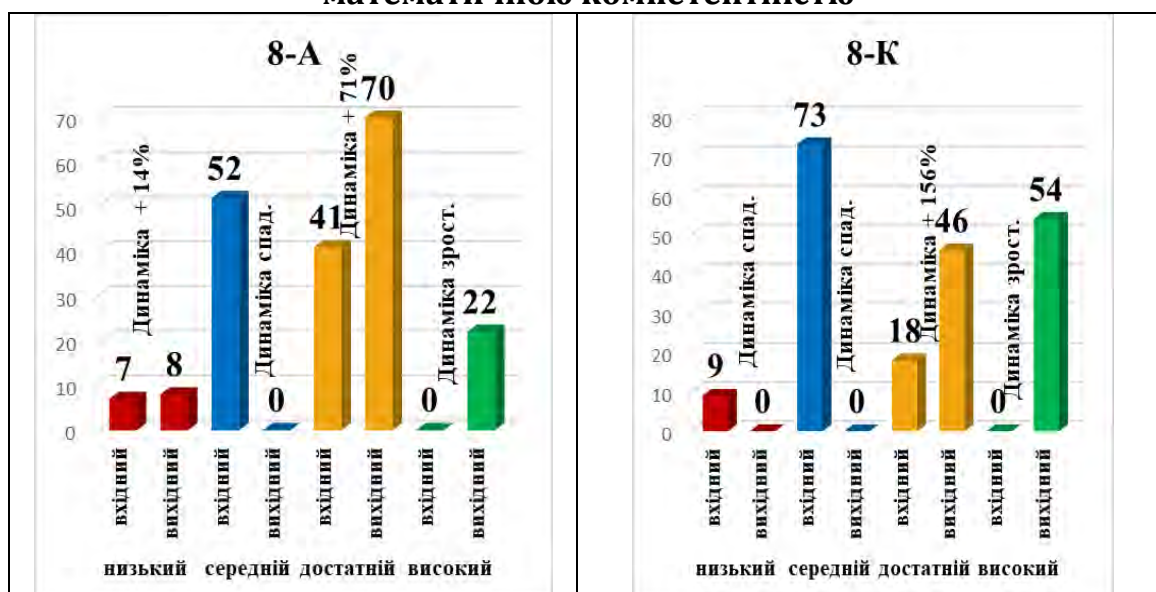
Учителі-учасники дослідно-експериментальної роботи створюють тестові завдання для проведення відповідного моніторингу, загальну схему розробки яких (надалі – завдання CLILівського характеру) визначають за двома компонентами: з іноземних мов – мовною та фаховою; із предметів циклу MINT – суто предметною та прикладною (застосування знань у конкретних життєвих ситуаціях).

Кількісною характеристикою динаміки процесу формування провідних компетентностей учнів кожного конкретного класу є отримані бали, що визначали за результатами виконання завдань з англійської та німецької мови, математики, інформатики, хімії, біології, географії та фізики учнями цих класів.

Результати тестування з іноземних мов та предметів циклу MINT опрацьовують та оцінюють окремо за 20-бальною шкалою. Залежно від кількості набраних балів усіх учнів розподіляють за чотирма відповідними рівнями підготовки: високим (17-20 балів), достатнім (11-16 балів), середнім (5-10 балів) та низьким (0-4 бали).

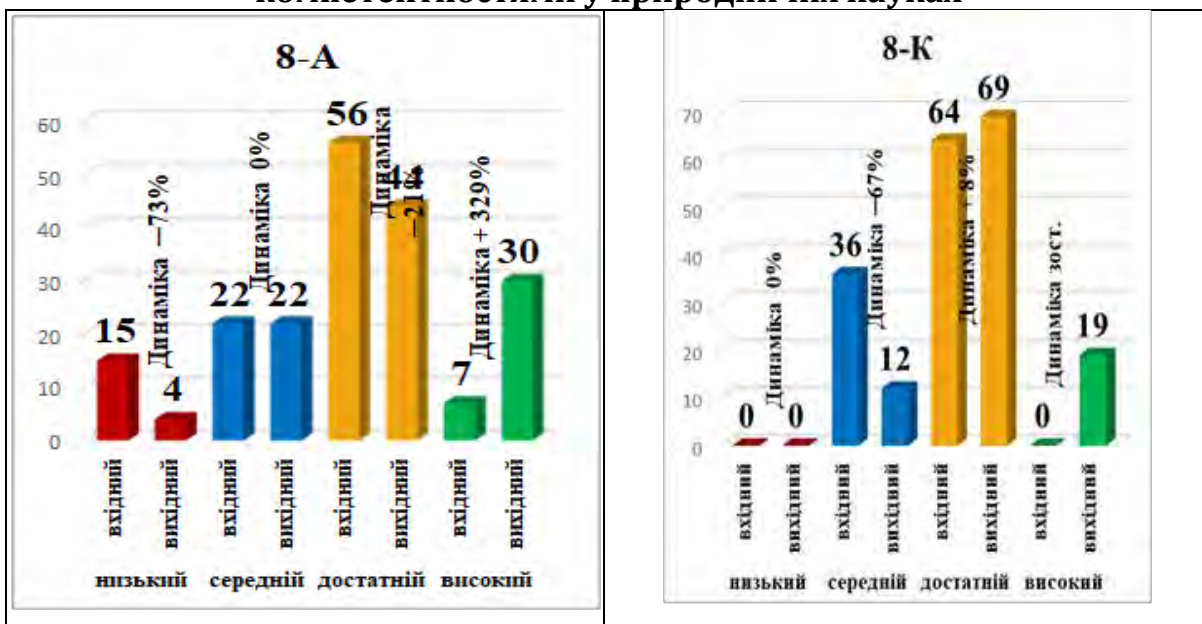
Розглянемо результати проведених вхідних та вихідних моніторингів, на основі яких здійснено аналіз динаміки процесу формування основних компетентностей учнів (на прикладі впровадження методики CLIL у I семестрі 2021–2022 н. р. у 8-х класах): у 8-А та 8-К класах на момент проведення моніторингу навчалися 59 учнів. Моніторинг охопив 93–95 % учнів цієї паралелі. Проаналізувавши відомості вхідного та вихідного моніторингів з англійської мови щодо визначення загального показника динаміки процесу формування основної компетентності «спілкування іноземною (англійською) мовою», дійшли висновку, що позитивна динаміка прослідковується в усіх класах.

Динаміка процесу формування компетентності «спілкування іноземною (англійською) мовою» під час інтегрування з математичною компетентністю

Результати вхідного моніторингу з англійської мови засвідчують, що значна кількість учнів (52% – 8-А клас, 73% – 8-К клас) виконала на середньому рівні завдання, які мали два складника (мовний та фаховий, зокрема математичний). Після впровадження методики CLIL за результатами вихідного моніторингу розподіл учнів за рівнями виконання завдань, спрямованих на визначення динаміки процесу формування математичної компетентності в англійськомовному контексті суттєво змінився в кожному класі (як в експериментальному 8-А класі, так і в контрольному 8-К класі). Кількість учнів, які продемонстрували високий рівень виконання завдань у 8-А класі, дорівнює 22 % (зростання на 22 в. п.), у 8-К класі – 54% (зростання на 54 в. п.). В експериментальному класі за результатами моніторингу відсутні учні, які набрали менше 10 балів.

Динаміка процесу формування компетентності «спілкування іноземною (англійською) мовою» під час інтегрування з компетентностями у природничих науках

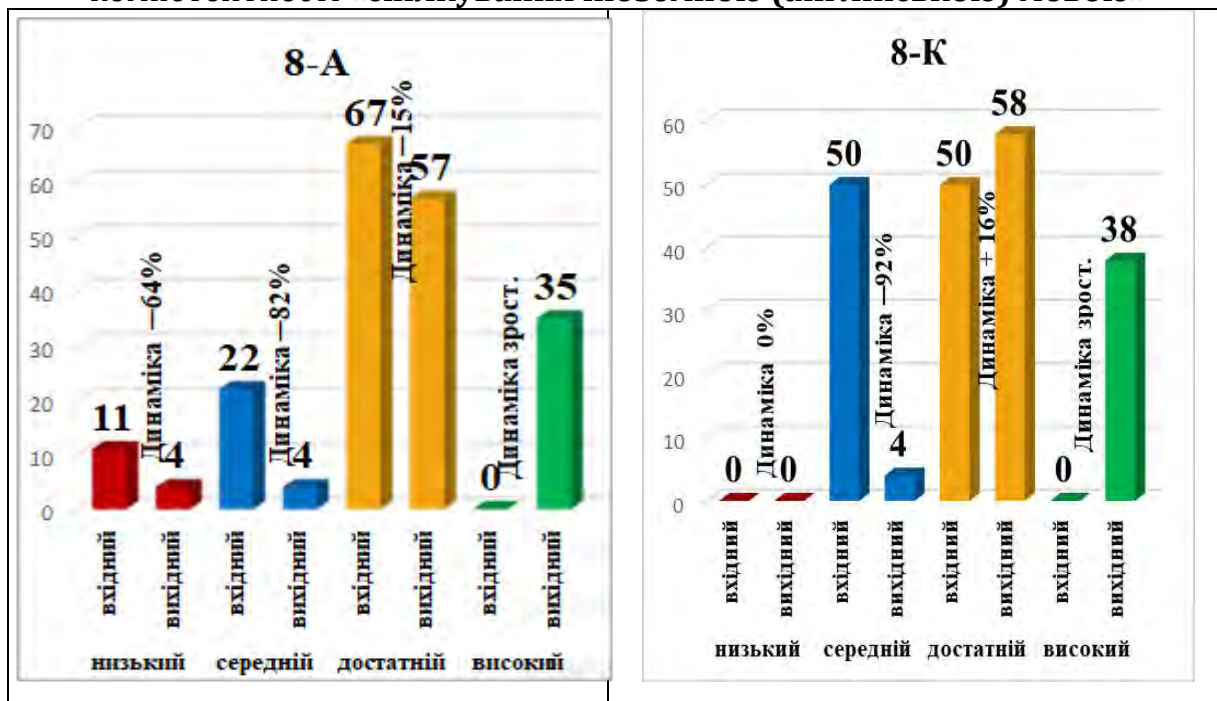
Результати вхідного моніторингу з англійської мови, що містили завдання мовного та фахового характеру (біологія), указують на наявність певної кількості учнів у 8-А (15% і 22%) та 8-К (0% і 36%) класах, що впоралися з тестуванням на низькому й середньому рівнях відповідно. Водночас 56 % та 7 % учнів 8-А класу та 64 % та 0 % учнів 8-К класу виконали завдання на достатньому й високому рівнях.

Після впровадження методики CLIL за результатами вихідного моніторингу розподіл учнів за рівнями виконання завдань змінився в обох класах: у 8-А класі, експериментальному щодо формування основної компетентності «спілкування іноземною (англійською) мовою», під час інтегрування з компетентностями у природничих науках спостерігається значна негативна динаміка (-73 %) низького рівня та значна позитивна (+329 %) високого рівня.

Загальний показник процесу формування

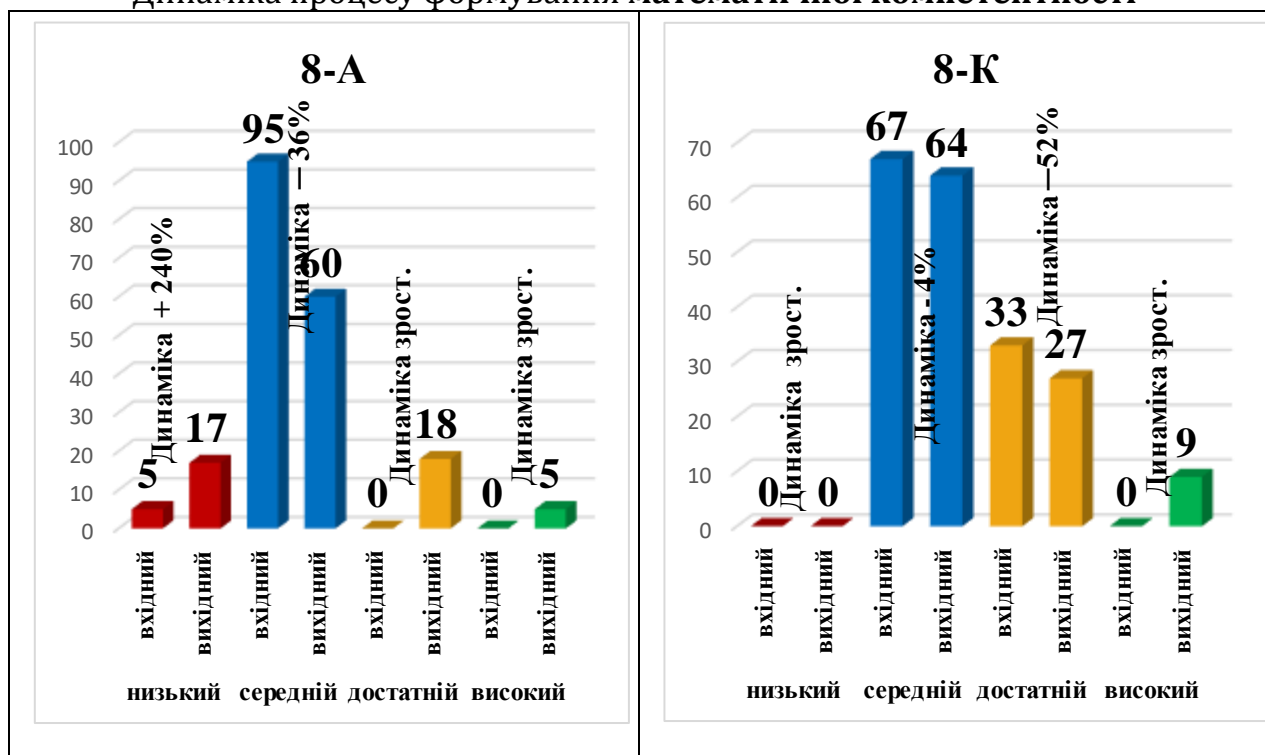

компетентності «спілкування іноземною (англійською) мовою»

Аналіз відомостей вхідного та вихідного моніторингів з англійської мови щодо визначення загальної динаміки формування компетентності «спілкування іноземною (англійською) мовою» вказує на позитивну динаміку в обох класах: достатній і високий рівні під час вихідного моніторингу у 8-А класі разом становлять 92 % порівняно з 67 % під час вхідного, у 8-К класі – 96 % порівняно з 50 %.

Динаміка процесу формування математичної компетентності

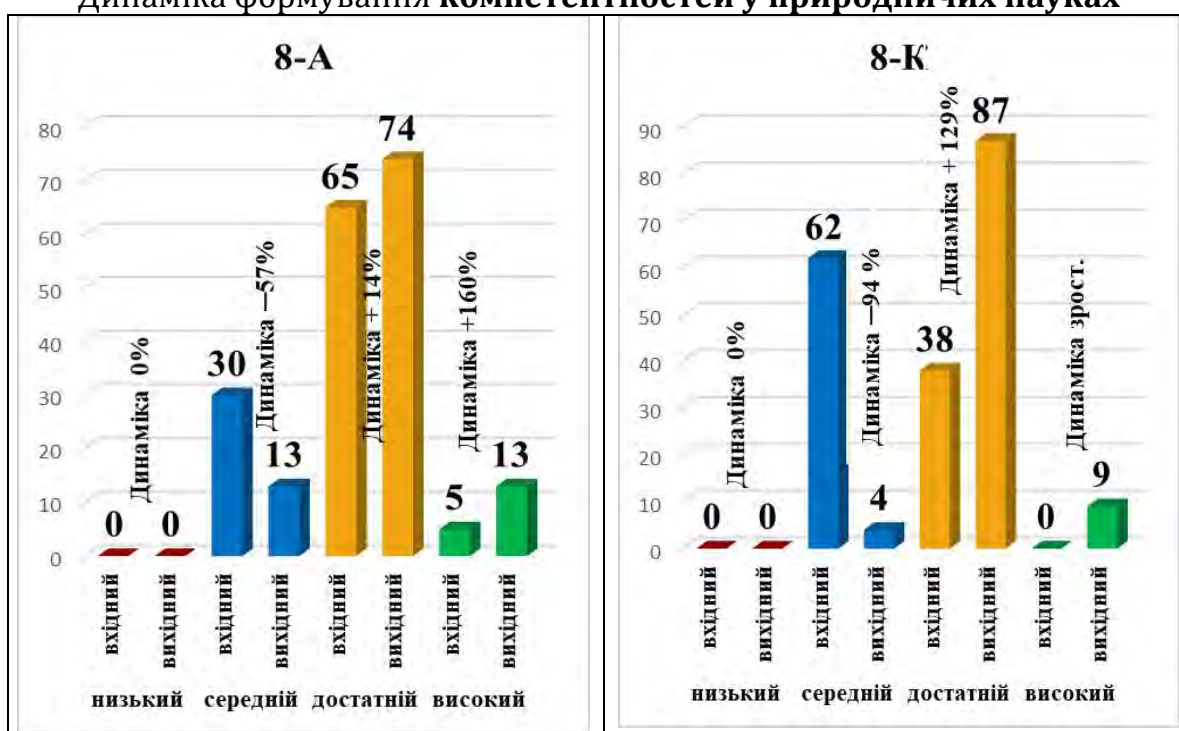
Результати вхідного моніторингу з математики, що визначав рівень сформованості математичної компетентності в учнів, свідчать

про значну кількість учнів, що мають середній рівні виконання завдань CLILівського характеру в кожному класі – 95% у 8-А класі, 67% у 8-К класі – і незначну кількість учнів відповідно, які набрали 11 і більше балів під час виконання тестових завдань.

Після впровадження методики CLIL за результатами вихідного моніторингу, який містив завдання суто предметного й прикладного характеру (застосування знань у конкретних життєвих ситуаціях), розподіл учнів за рівнями виконання завдань змінився в кожному класі. Простежуємо позитивну динаміку щодо достатнього й високого рівнів у контрольному 8-А класі та щодо високого рівня – в експериментальному 8-К класі. Кількість учнів, які набрали більше 11 балів у контрольному класі, становить 23 %, в експериментальному – 36 %.

Динаміка формування компетентностей у природничих науках

Результати вхідного моніторингу з біології, який передбачав визначення рівня сформованості компетентностей у природничих науках, указують на наявність значної кількості учнів, що продемонстрували середній і достатній рівні виконання завдань CLILівського характеру в обох класах: 8-А клас – 30 % та 65 %, 8-К клас – 62 % й 38 %.

Після впровадження методики CLIL за результатами вихідного моніторингу розподіл учнів за рівнями виконання завдань змінився в кожному класі (як в експериментальному із формування компетентностей у природничих науках (біологія) 8-А класі, так і в контрольному щодо них 8-К класі). В обох класах кількість учнів, які набрали 11 і вище балів під час вихідного моніторингу порівняно з вхідним моніторингом, становить 87 % порівняно з 70 % у 8-А класі та 96 % порівняно з 38% у 8-К класі. Слід зазначити, що потужнішу

позитивну динаміку щодо достатнього й високого рівнів сформованості компетентностей у природничих науках спостерігаємо в контрольному 8-К, а не експериментальному 8-А класі. Пояснюємо це тим, що в обох класах відбувалося впровадження методики CLIL, але в інтеграції з різними предметами, тобто навички розв'язування завдань CLILівського характеру на інтегрованому уроці англійської мови й математики допомогли учням 8-К класу виконати завдання CLILівського характеру і під час вихідного моніторингу з біології.

Аналіз результатів моніторингів упродовж 2020–2024 рр. свідчить про те, що після впровадження методики CLIL у класах, де таку методику застосовують лише перший чи другий рік, в експериментальному класі чітко простежено значну позитивну динаміку рівня сформованості компетентності «спілкування іноземною мовою» під час інтегрування з відповідною фаховою компетентністю (математичною, інформаційно-цифровою, у природничих науках). У класах, де методику впроваджують уже понад два роки, значну позитивну динаміку рівня сформованості компетентності «спілкування іноземною мовою» під час інтегрування з відповідною фаховою компетентністю (математичною, інформаційно-цифровою, у природничих науках) можна виявити і в контрольному класі. Пояснюємо це тим, що в обох класах (і контрольному, й експериментальному) відбувається впровадження методики CLIL в інтеграції з різними предметами. Отже, навички розв'язування завдань CLILівського характеру учні можуть переносити з одного предмета на інший.

Важливим фактом у дослідженні впливу методики CLIL на готовність учнівської молоді до науково-дослідницької діяльності, яка формується під час розвитку провідних компетентностей в предметномовному інтегрованому навчанні, є значне підвищення інтересу до науково-дослідницької діяльності саме молодших школярів. Про це свідчать такі факти: у 2019–2020 н. р. учасниками I етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Полтавського територіального відділення Малої академії наук України були лише учні 9-11 класів, у 2020–2021 н. р. до манівського руху долучилися учень 7 та учениця 8 класів, а в 2021–2022 н. р. – чотири учні 8 класу, у 2022–2023 н. р. – сім учнів 8-х класів, у 2023–2024 н. р. – шість учнів 8-х класів. Слід зазначити, що спочатку юні дослідники з 7-8 класів представляли свої роботи лише на I етапі, а з 2022 року – і на II етапі конкурсу-захисту МАН. Із 2023–2024 н. р. учениця 8 класу Наукового ліцею № 3 представлятиме Полтавську область на III етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Полтавського територіального відділення Малої академії наук України в секції «Англійська мова».

Зросла й кількість «манівських» робіт з іноземних мов та предметів циклу MINT учнів 7-11 класів, відсоток яких у 2019–2020 н. р. складав 25 % (іноземні мови), 31 % (MINT); у 2020-2021 н. р. – 29 %

(іноземні мови), 44 % (MINT); у 2021–2022 н. р. – 40 % (іноземні мови), 52 % (MINT); у 2022–2023 н. р. – 34 % (іноземні мови), 34 % (MINT); у 2023–2024 н. р. – 47 % (іноземні мови), 28 % (MINT) від загальної кількості робіт, представлених у конкурсі-захисті МАН.

Отож, переваги CLIL можна також розглядати як із точки зору появи в учнів уявлення щодо питань культури, розвитку іншомовної комунікативної компетентності, підвищення мотивації до вивчення водночас фахового предмета й іноземної мови, так і в зростанні інтересу до науково-дослідницької активності учнів молодшого віку та щодо проведення наукових робіт саме у сфері іноземних мов і предметів циклу MINT. Найосновнішою є практично спрямована навчальна діяльність ліцеїстів на уроках та орієнтація на майбутній фах.

Забезпечення наставницької підтримки вчителів – учасників регіонального експерименту та інформування громадськості й педагогічної спільноти про проміжні результати реалізації дослідно-експериментальної діяльності регіонального рівня

Керівники експериментально-дослідної діяльності, методисти ПАНУ імені М. В. Остроградського, методисти лабораторії STEAM-освіти Полтавського міжшкільного ресурсного центру Полтавської міської ради постійно забезпечують наставницьку підтримку вчителів-учасників експерименту, для них проведено семінар-тренінг «Використання методики CLIL на уроках циклу MINT», семінар-практикум «Особливості проведення уроку за методикою CLIL», постійно надають консультації, якщо вчителі-учасники цього потребують, проводять методичні івент-холи з обміну досвідом.

Крім того, два тандеми вчителів (учителі іноземної мови Вовченко О. М., Чернорук А. О. та предметів циклу MINT Гончарова Г. С., Ребрик Т. О.) є постійними учасниками семінарів Goethe-Institut в Україні із питань упровадження методики CLIL в освітній процес «Es CLiLt ... – Themenorientierter Sprachunterricht, sprachsensibler Fachunterricht» («Es CLiLt ... – тематично зорієнтований урок мови, мовно орієнтований фаховий урок»). Набутим досвідом тандеми діляться зі всіма іншими колегами на методичних івент-холах.

Учителі-учасники експериментально-дослідної діяльності беруть участь у довготривалому проєкті «Методична допомога вчителям іноземних мов» у межах реалізації експерименту щодо викладання предметів природничо-математичного циклу англійською та німецькою мовами в лабораторії STEAM-освіти Полтавського міжшкільного ресурсного центру Полтавської міської ради.

Науковий ліцей № 3 є учасником всеукраїнського проєкту Goethe-Institut в Україні «Мережа сталого розвитку CLIL у моїй школі» (із квітня 2018 р., проєкт триває).

Інформування громадськості й педагогічної спільноти про проміжні результати реалізації дослідно-експериментальної діяльності

регіонального рівня відбувалося в публікаціях (1. За результатами дослідно-експериментальної діяльності регіонального рівня в Науковому ліцеї № 3 Полтавської міської ради укладено чотири частини збірника «Упровадження методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) в освітній процес закладу загальної середньої освіти» (рекомендувала до використання науково-методична рада Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського). Збірник містить навчально-методичні матеріали впровадження методики CLIL під час вивчення предметів циклу MINT, адресований учителям закладів загальної середньої освіти, студентам педагогічних вишів. 2. Vovchenko Olesya. Die Umsetzung von CLIL-Methodik ins Bildungsprozess des Wissenschaftlichen Lyzeums № 3 in Poltawa. Германістика і виклики часу: Міждисциплінарність, інтернаціоналізація та діджиталізація = Germanistik und Herausforderungen der Zeit: Interdisziplinarität, Internationalisierung und Digitalisierung: матер. XXVIII Міжнар.наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (24-25 вересня 2021 р.). Львів : ПАІС, 2021. 218 с. С. 200–201. 3. Вовченко О. М. Методика CLIL як інструмент формування ключової компетентності «Здатність спілкуватися іноземними мовами» та готовності ліцеїстів до науково-дослідницької діяльності. Освіта наукового спрямування: досвід, проблеми, перспективи : електрон. зб. Полтава : ПОІППО ім. М. В. Остроградського, 2021. 4. Вовченко О. Die Umsetzung von CLIL-Methodik ins Bildungsprozess des Wissenschaftlichen Lyzeums 3 in Poltawa. *Філологічні студії*: зб. наук. пр. студентів і магістрантів ф-ту філології та журналістики / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2021. Вип. XVII. 110 с. С. 30–32. 5. Матеріали XXVIII Міжнар.наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (24-25 вересня 2021 р.). 6. Зміст освіти та освітні практики Нової української школи: матеріали всеукраїнського освітнього форсайту (Полтава, 28 квітня 2021 року) / упоряд. : В. В. Зелюк, В. Р. Ільченко, О. О. Буйдіна. Полтава : ПОІППО, 2021. 172 с. 7. *Філологічні студії* : зб. наук. пр. студентів і магістрантів ф-ту філології та журналістики / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2021. Вип. XVII. 8. Освіта наукового спрямування: досвід, проблеми, перспективи»: збірник матеріалів всеукраїнської інтернет-конференції (Полтава, 3 грудня 2021 р.) / [упоряд. : В. В. Зелюк, В. В. Пилипенко, С. Г. Діденко]. Полтава : ПАНУ, 2022. 118 с. 9. Вовченко О., Гончарова Г., Канівець З. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) у дії (за результатами дослідно-експериментальної діяльності). *Імідж сучасного педагога*. Полтава : ПАНУ ім. М. В. Остроградського. 2022. № 5 (206). С. 113–118); на конференціях та семінарах, майстер-класах та онлайн-уроках (а) семінар-тренінг «Використання методики CLIL на уроках циклу MINT у Науковому ліцеї № 3» проведено 22.09.2020 р. для вчителів англійської мови – слухачів курсів при ПОІППО імені

М. В. Остроградського; **б)** Досвід учителів закладу Киричок Л. Д. та Зуй В. І. узагальнено й представлено на обласному ярмарку кращих розробок навчальних матеріалів для дистанційного компонента освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (наказ Департаменту освіти і науки Полтавської ОДА від 17.12.2020 р., № 387 «Про підсумки проведення обласного ярмарку кращих розробок навчальних матеріалів для дистанційного компонента освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти»). Комплект матеріалів для проведення дистанційного уроку за методикою CLIL на тему «Мій улюблений вид спорту – плавання. Умови плавання тіл та Архімедова сила» здобув III місце серед 144 авторських навчальних робіт; **в)** методичний івент-хол для вчителів іноземних мов міста Полтави «Особливості впровадження методики CLIL в освітній процес у рамках науково-експериментальної діяльності регіонального рівня у Науковому ліцеї № 3» проведено 14.01.2021 р.; **г)** Вовченко О. М. 05 травня 2021 року взяла участь у VII Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця» при Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» з темою «Методика CLIL на уроці іноземної мови як засіб інтегрування мовної та немовної спрямованості навчального змісту»; **д)** досвід закладу з упровадження методики CLIL для педагогів та науковців України й Німеччини представила Вовченко О. М. 24.09–25.09.2021 р. на XXVIII Міжнародній науковій конференції Асоціації українських германістів «Германістика та виклики часу: інтердисциплінарність, інтернаціоналізація та дигіталізація» у Львівському національному університеті імені Івана Франка; **е)** досвід закладу з упровадження методики CLIL представила Вовченко О. М. 09.10.2021 р. на обласному семінарі «Освітній стартап: 5 кроків для побудови моделі наукового ліцею» для керівників і педагогічних працівників наукових ліцеїв Полтавської області на базі ПОІППО ім. М. В. Остроградського; **є)** 28 квітня 2021 року відбувся всеукраїнський освітній форсайт «Зміст освіти та освітні практики Нової української школи», організований ПОІППО ім. М. В. Остроградського. Учасниками стали педагоги й науковці з Полтавської, Київської, Львівської, Вінницької та Харківської областей. Педагоги Наукового ліцею № 3 (Олеся Вовченко, Галина Гончарова, Людмила Киричок, Валентина Зуй, Lilia Korδυuk та Світлан Гринь) стали господарями кімнати № 5 «CLIL-технологія майбутнього» та презентували хід дослідно-експериментальної діяльності регіонального рівня «Упровадження методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) в освітній процес закладу загальної середньої освіти», що триває у ліцеї з 2018 року. Укажемо, що до кімнати ліцею долучилися 65 із 195 учасників конференції, які високо оцінили роботу закладу з упровадження методики CLIL та долучилися до обговорення теми на інтерактивній платформі Mentimeter і виявили бажання впроваджувати

елементи CLIL на своїх уроках, про що свідчать численні відгуки слухачів та інтерактивне опитування після презентації; ж) учитель англійської мови Гринь С. С. та вчитель інформатики Климченко М. О провели 23.02.2022 року онлайн-урок за методикою CLIL (англійська мова та інформатика) у 6-Л класі Наукового ліцею № 3 Полтавської міської ради для вчителів Полтавської області, які проходять курси підвищення кваліфікації у ПАНО ім. М. В. Остроградського; з) учитель Гринь С. С. провела 23.02.2022 р. майстер-клас «Особливості впровадження методики CLIL у освітній процес закладу середньої освіти» для учителів Полтавської області, які проходять курси підвищення кваліфікації у ПАНО ім. М. В. Остроградського; и) Вовченко О. М. взяла участь 19.04.2022 р. у Всеукраїнській дистанційній науково-практичній конференції студентів і магістрантів «Основні тенденції розвитку лінгвістики, літературознавства й соціальних комунікацій» у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка з темою виступу «Використання активної та інтерактивної моделей навчання на уроках за методикою CLIL»; і) Вовченко О. М. та Гончарова Г. С. взяли участь 19.05-20.05.2022 р. у VII Міжнародному науково-практичному семінарі «Гуманітарні науки: сучасна наукова парадигма», присвяченому проблемі CLIL in Humanities, який проходив у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка з темою «З досвіду впровадження методики CLIL в освітній процес у Науковому ліцеї № 3 Полтавської міської ради».

У травні 2022 року вчителі Наукового ліцею № 3 Полтавської міської ради Чернорук Анастасія Олегівна та Ребрик Тамара Олександрівна перемогли в конкурсі Goethe-Institut «CLILIG може бути і в травні». Учителі представили урок за методикою CLIL із використанням цікавих допоміжних матеріалів, які пропонує Goethe-Institut, які потім віддзеркалили на конкурсі.

Учителі Вовченко О. М. й Гончарова Г. С. представили 26.10.2022 року звіт про хід експерименту на засіданні вченої ради Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського.

22 лютого 2024 року для вчителів м. Полтави й Полтавської області розпочала роботу авторська творча майстерня вчителя німецької мови Вовченко О. М. «Особливості впровадження методики при вивченні іноземної мови».

Vovchenko Olesia, Honcharova Halyna. Implementation of the CLIL method into the educational process of the secondary education institution on the basis of the competence approach as a tool of the "Ability to communicate in foreign languages" key competency formation and the readiness of students for scientific-research activities

The article reveals the specificity of the implementation of the CLIL method at Scientific Lyceum № 3 of Poltava City based on the formation of tandems of subject teachers together with foreign language teachers. The high efficiency of such a method in terms of the

level of educational achievements of students, as well as the overall positive impact on educational achievements from other courses is being emphasized.

Key words: foreign language, education, method, CLIL method.

Olesia Vovchenko, German language teacher of the highest category, teacher-methodologist of Scientific Lyceum № 3 of Poltava City Council, author of the regional program of research and experimental activity "Introduction of the method of Content and Language Integrated Learning (CLIL) into the educational process of the secondary education institution";

Halyna Honcharova, Mathematics teacher of the highest category, teacher-methodologist, deputy director for educational work of Scientific Lyceum № 3 of Poltava City Council, author of the regional program of research and experimental activity "Introduction of the method of Content and Language Integrated Learning (CLIL) into the educational process of the secondary education institution".

УДК 373.5.016:811]:37.02:001.895

ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ CLIL У ЗЗСО

Валентина Іванівна Воскобойник,

к. філол. н., доцент, завідувач кафедри романо-германської філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Галина Станіславівна Сосой,

ст. викл. кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Статтю присвячено аналізу особливостей застосування методики CLIL у закладах загальної середньої освіти України, проаналізовано низку переваг такого навчання. Основну увагу сфокусовано на подоланні недоліків цієї методики на майбутнє.

Ключові слова: методика CLIL, ЗЗСО України, профільне навчання, мовні навички, мотивація.

Ефективним на сьогодні способом навчання школярів іноземної мови є методика CLIL. Її суть полягає в тому, що учні опановують шкільні дисципліни іноземною мовою. Це сприяє тому, що учні, які навчаються за цією методикою, вільно говорять іноземною мовою, а також без проблем складають міжнародні іспити на високі бали.

Важливість використання методики CLIL в освітньому процесі ЗЗСО зумовлена високим попитом на спеціалістів, які, крім фахових

